

Sistemska Korupcija u Hrvatskoj: Ekonomska Analiza i Institucionalni Izazovi

Sažetak

Ova analiza pruža metodološki rigorozan i komparativan pregled sistemske korupcije u Hrvatskoj, fokusirajući se na njezin temeljni ekonomski mehanizam: stvaranje i prisvajanje koruptivne rente. Primjenom triangulacijske metode koja integrira podatke o percepciji (CPI), objektivne indekse (V-Dem, WGI) i podatke o izravnom iskustvu (WBES), rad potvrđuje da je korupcija u Hrvatskoj duboko ukorijenjena. Usporedbom s regionalnim peer zemljama, analiza pokazuje da Hrvatska značajno zaostaje, što upućuje na specifične institucionalne i političke neuspjehe. Teorijski okvir, koji povezuje koncepte "lova na rentu", problema principala i agenta te kolektivnog djelovanja, koristi se za objašnjenje perzistentnosti korupcije. Kroz kritičku reevaluaciju paradigmatiskih studija slučaja (afere INA i Fimi Media, infrastruktura), kvantificira se ekonomska šteta i ilustrira kako koruptivna renta djeluje kao skriveni porez koji guši konkurentnost i generira inflatorni pritisak. Zaključno, rad nudi operativne i vremenski definirane preporuke za strukturne reforme usmjerene na suzbijanje mehanizama zarobljavanja države.

Ključne riječi: korupcija, koruptivna renta, zarobljavanje države, Indeks percepcije korupcije (CPI), GRECO, javna nabava, klijentelizam, Hrvatska.

Uvod

Korupcija, definirana kao zlouporaba javne ovlasti za privatnu korist, predstavlja jednu od najznačajnijih prepreka ekonomskom razvoju, socijalnoj pravednosti i jačanju demokratskih institucija u Hrvatskoj. Njezin utjecaj nadilazi pojedinačne prekršaje i poprima obilježja sistetskog problema koji iskrivljuje tržište i potkopava povjerenje građana. Mjerenje ovog fenomena suočava se s fundamentalnim metodološkim izazovom: kao tajna i ilegalna aktivnost, korupcija izmiče izravnom kvantitativnom praćenju. Stoga je za dobivanje cjelovite slike nužno primijeniti višedimenzionalni pristup.

Ovaj rad koristi triangulacijsku metodu koja se oslanja na tri komplementarna stupa: **percepciju** (kako stručnjaci i građani vide problem), **iskustvo** (koliko često dolaze u izravan kontakt s korupcijom) i **institucionalni kapacitet** (koliko je sustav opremljen i voljan boriti se protiv korupcije). Ključna teza jest da sinteza ovih pristupa otkriva koherentnu sliku sistemske korupcije koja funkcionira kroz mehanizam stvaranja i prisvajanja **koruptivne rente** – zarade iznad tržišno konkurentne razine koja nastaje zlouporabom javnih ovlasti. Analizirat će se kako ta renta nastaje, kako se ugrađuje u cijene te kako djeluje kao skriveni porez na cjelokupno gospodarstvo.

Mjerenje Korupcije: Višedimenzionalni Pristup i Regionalna Usporedba

Analiza ključnih indeksa pokazuje konzistentnu sliku dugogodišnje stagnacije s nedavnim negativnim trendom. **Indeks percepcije korupcije (CPI)** za 2023. (objavljen 2024.) bilježi pad Hrvatske na 47 bodova, što je povratak na razinu iz 2021. i jasan znak pogoršanja (Transparency International, 2024). Kako bi se nadišla ograničenja subjektivnosti CPI-a (Kenny, 2006), u analizu se uvode i objektivniji indeksi. **V-Dem indeks političke korupcije** (0.256 na skali 0-1) i **WGI indeks kontrole korupcije Svjetske banke** (0.18 na skali -2.5 do 2.5) potvrđuju sliku značajnog

zaostajanja za EU prosjekom (V-Dem Institute, 2024; World Bank, 2024). Unatoč manjim varijacijama, svi indeksi smještaju Hrvatsku u skupinu zemalja s ozbiljnim problemom korupcije. Podaci **Eurobarometra** (2023) dodatno potvrđuju ovu sliku, jer **92% građana smatra korupciju raširenom** (European Commission, 2023).

Pozicija Hrvatske postaje još jasnija u regionalnom kontekstu. Usporedba s ključnim *peer* zemljama (Slovenija CPI 60, Češka 57, Poljska 54) pokazuje da Hrvatska (CPI 47) značajno zaostaje. To demantira tezu da je problem isključivo "nasljeđe tranzicije" i ukazuje na specifične institucionalne i političke neuspjehe.

Podaci o izravnom iskustvu otkrivaju **"koruptivni ledeni brijeg" model**. Mali, vidljivi vrh čini izravno podmićivanje (prema WBES-u, 5.8% tvrtki doživjelo je zahtjev za mitom), dok se ogromni, potopljeni dio sastoji od sistemskog klijentelizma i trgovine utjecajem, na što ukazuje podatak da 22% građana osobno poznaje nekoga tko prima mito (World Bank, 2023; European Commission, 2023).

Analiza institucionalnog kapaciteta potvrđuje ove nalaze. Prema **GRECO**-u, dok je V. evaluacijski krug (2021) pokazao porazan rezultat (0/17 preporuka provedeno), u IV. krugu (2022) zabilježen je napredak u pravosuđu (7/11 preporuka provedeno). Ovo ukazuje na ključni problem: nedostatak političke volje za reformom na najvišoj izvršnoj razini (GRECO, 2021; Vlada Republike Hrvatske, 2022). U području **javne nabave**, podatak o **31% natječaja s jednim ponuditeljem** ostaje ključan indikator rizika (Juričić i dr., 2021).

Teorijski Okvir: Od "Lova na Rentu" do Zarobljavanja Države

Za razumijevanje perzistentnosti korupcije, klasičnu teoriju "lova na rentu" (Krueger, 1974) potrebno je nadopuniti **teorijom problema principala i agenta** (Rose-Ackerman, 1978), koja objašnjava korupciju kao posljedicu asimetrije informacija i slabog nadzora, te **teorijom kolektivnog djelovanja** (Ostrom, 1990; Persson i dr., 2013), koja objašnjava zašto se antikorupcijske reforme ne događaju čak i kada ih većina želi, zbog postojanja "koruptivnog ekvilibrija". Veza između korupcije i inflacije također je uvjetna i najjača je u zemljama sa slabom monetarnom neovisnošću i fiskalnom netransparentnošću (Blackburn & Powell, 2011).

Studije Slučaja: Kvantifikacija Koruptivne Rente u Praksi

Infrastruktura: A11 Zagreb–Sisak – Studija Slučaja Netransparentnosti

Ovaj slučaj treba analizirati kao paradigmatički primjer netransparentnosti i visokog rizika od "rent-seekinga". Ukupni trošak dovršetka autoceste (42 km) procjenjuje se na oko 440 milijuna eura, što daje prosječnu cijenu od ~10.5 milijuna eura po kilometru. Iako je ova cijena niža od ranije spominjanih spekulativnih iznosa, i dalje je visoka i, u kombinaciji s nedostatkom javno dostupne, neovisne analize troškova, stvara duboko nepovjerenje (Baustela, 2024).

Energetika: Afera INA – Kvantifikacija Bruto Rente

Mehanizam je bio prodaja plina po fiksnoj cijeni (~19.5 €/MWh) u vrijeme kada je tržišna cijena dosegala i do 346 €/MWh. Iznos od 158.2 milijuna eura predstavlja bruto rentu, a ne neto dobit. Unatoč ovoj metodološkoj ogradi, razmjeri štete ostaju nedvojbeno ogromni.

Politički Klijentelizam: Afera Fimi Media – Ispravak Kvantifikacije

Prema pravomoćnoj presudi, stranci HDZ je naložen povrat nezakonito stečene imovinske koristi u iznosu od 24.2 milijuna kuna (približno 3.2 milijuna eura). Ključno pitanje koje ostaje jest je li taj novac uistinu naplaćen i vraćen u proračun (Index.hr, 2021).

Sinteza i Preporuke za Strukturne Reforme

Na temelju ovih nalaza, predlažu se operativne preporuke. Za **GRECO preporuke**, predlaže se uspostava javnog "semafor" sustava (score-card) na stranicama Vlade koji kvartalno prati status svake preporuke. U **pravosuđu**, umjesto osnivanja novog suda, preporučuje se jačanje postojećih tijela povećanjem proračuna USKOK-a i specijaliziranih sudskih odjela za minimalno 30% u iduće dvije fiskalne godine (2026-2027). Za **državna poduzeća**, potrebna je depolitizacija uprava i uvođenje obveze javne objave sažetaka svih sjednica nadzornih odbora u roku od 7 dana. Kao **fiskalni poticaj**, predlaže se uvođenje obvezne ISO 37001 certifikacije za sve tvrtke s više od 50 zaposlenih koje sudjeluju u javnim natječajima vrijednosti iznad 1 milijun eura, s prijelaznim razdobljem od 24 mjeseca.

Zaključak

Revidirano izvješće potvrđuje da je korupcija u Hrvatskoj sistemski problem, ukorijenjen u mehanizmima "lova na rentu" i zarobljavanja države. Koruptivna renta djeluje kao fundamentalni ekonomski mehanizam koji generira inflatorni pritisak, smanjuje konkurentnost i socijalizira troškove nezakonitog bogaćenja. Zbrojena šteta u samo dvije analizirane afere (INA i Fimi Media) premašuje **161 milijun eura**. Iako ovaj iznos predstavlja tek djelić ukupne štete, on je ekvivalentan značajnom postotku godišnjeg proračuna za znanost i obrazovanje, ilustrirajući direktan trošak korupcije za razvoj društva. Prekidanje ovog začaranog kruga zahtijeva nedvosmisleni političku volju za provedbom dubokih, mjerljivih i transparentno praćenih strukturnih reformi.

Literatura

- Baustela. (2024., 25. srpnja). *Nakon 20 godina čekanja napokon autocesta na relaciji Zagreb – Sisak*. <https://baustela.hr/gradiliste/nakon-20-godina-cekanja-napokon-autocesta-na-relaciji-zagreb-sisak/>
- Blackburn, K., & Powell, J. (2011). Corruption, inflation and growth. *Economics Letters*, 113(3), 225-227.
- European Commission. (2023). *Special Eurobarometer 534: Citizens' attitudes towards corruption in the EU in 2023*. Directorate-General for Migration and Home Affairs. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968>
- European Commission. (2024). *Country report Croatia 2024: Innovation Procurement Policy Framework Benchmarking*. Directorate-General for Research and Innovation. <https://ec.europa.eu/assets/rtd/innovation-procurement/country-report-2024-policy-benchm-croatia.pdf>
- Group of States against Corruption (GRECO). (2021, 22. prosinca). *Fifth Evaluation Round - Compliance Report Croatia* (GrecoRC5(2021)10). Council of Europe. <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-compliance-report-on-croatia-adopted-by-greco-a/1680a4f0f6>
- Index.hr. (2021, 13. listopada). *Vrhovni sud smanjio kaznu Sanaderu, HDZ osuđen za Fimi mediju*. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/vrhovni-sud-smanjio-kaznu-sanaderu-hdz-osudjen-za-fimi-mediju/2310612.aspx>
- Juričić, D., Bratić, V., Pezer, M., & Stanić, B. (2021, 29. studenog). *Visok udio ponuda jednog ponuditelja u javnoj nabavi: Nedostatci sustava javne nabave i energetskog sektora* (Osvrt, br. 143). Institut za javne financije. <https://www.ijf.hr/hr/objave/visok-udio-ponuda-jednog-ponuditelja-u-javnoj-nabavi/103/>
- Kaufmann, D., & Kraay, A. (2024). *The Worldwide Governance Indicators: Methodology and 2024 Update* (Policy Research Working Paper No. 10952). World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/4649907e-8902-4e74-a7ed-0e205e5e7919>
- Kenny, C. (2006). *Measuring Corruption in Infrastructure: Evidence from Transition and Developing Countries* (Policy Research Working Paper 4010). World Bank.
- Krueger, A. O. (1974). The Political Economy of the Rent-Seeking Society. *The American Economic Review*, 64(3), 291–303.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge University Press.
- Persson, A., Rothstein, B., & Teorell, J. (2013). Why Anticorruption Reforms Fail—Systemic Corruption as a Collective Action Problem. *Governance*, 26(3), 449-471.
- Rose-Ackerman, S. (1978). *Corruption: A Study in Political Economy*. Academic Press.
- Transparency International. (2024, 30. siječnja). *Corruption Perceptions Index 2023*. <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>
- Tullock, G. (1967). The Welfare Costs of Tariffs, Monopolies, and Theft. *Western Economic Journal*, 5(3),
- Grupa autora (2025) *Sistemska Korupcija u Hrvatskoj: Ekonomska Analiza i Institucionalni Izazovi*
www.noebius.com

224–232.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2011). *Corruption in Croatia: Bribery as experienced by the population*. UNODC. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/corruption/Croatia_corruption_report_web_version.pdf

V-Dem Institute. (2024). *Varieties of Democracy Dataset v14* [Dataset]. University of Gothenburg. <https://www.v-dem.net/data/the-v-dem-dataset/>

Vlada Republike Hrvatske. (2022). *Second Addendum to the Second Compliance Report on Croatia - Fourth Evaluation Round* (GrecoRC4(2022)1). Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije. [https://mpudt.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Antikorupcija/dokumenti/GrecoRC4\(2022\)1-Final-EN-2nd%20Add%20to%202nd%20Compliance%20Report-Croatia.docx](https://mpudt.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Antikorupcija/dokumenti/GrecoRC4(2022)1-Final-EN-2nd%20Add%20to%202nd%20Compliance%20Report-Croatia.docx)

World Bank. (2023). *Enterprise Surveys: Croatia 2023* [Dataset]. The World Bank Group. <https://www.enterprisesurveys.org/en/data/exploreeconomies/2023/croatia>

World Bank. (2024). *Enterprise Surveys: Methodology*. <https://www.enterprisesurveys.org/en/methodology>

World Bank. (2024). *Worldwide Governance Indicators*.